

Horváth Alpár

ÜDÜLŐHELYEK ÉS GYÓGYHELYEK
A SZÉKELYFÖLDI MEGYÉK TURIZMUSÁBAN

EGÉSZSÉGTURIZMUS A SZÉKELYFÖLDI MEGYÉKBEN?

A magyar közéleti és szakmai diskurzusokban manapság szinte evidenciaként szerepel a Székelyföld mint olyan térbeli entitás emlegetése, amelynek tartalmi – kulturális, társadalmi-gazdasági, környezeti és politikai – kérdéseivel lehet és érdemes is foglalkozni. Igaz, hogy közigazgatási értelemben valóban nem létezik Székelyföld nevű területi egység Románia területén, mégis használjuk egy olyan – több romániai megye területére kiterjedő – terület megjelölésére, amely leginkább történeti-kulturális régióként értelmezhető.¹ Ha a turizmusgazdaság és turizmuspolitika szereplőinek sokféleségére gondolunk, akkor felmerülhet hipotézisként, hogy lehetséges a Székelyföldet olyan területi brandként, márkaként értelmezni, amely esetében nem az a kérdés, hogy miként van lehatárolva (akár közigazgatási, akár fejlesztéstervezési szempontok szerint), hanem az, hogy mit foglal magában, milyen turizmusgazdasági szereplők együttműködése, interakciója révén termelődik újra úgy is, mint szociokulturális konstrukció, avagy közmegegyezésen alapuló identitásrégió.² Székelyföldnek és a székelységnek mint etnikai tömbben élő, etnoregionális csoporttudattal és külső megjelöléssel is bíró magyar néprajzi csoportnak, identitásközösségnek van történelme, van jelene (lásd *Székelyföld Napok* eseménysorozatai októberenként), és lehetnek az identitásközösség szószólói által megfogalmazott és közvetített közös jövőkép-elemei is, amelyek akár víziók, stratégiai tervek formájában is megjeleníthetőek.

1 Horváth Alpár: *Turizmusfejlesztés Székelyföldön (Hargita megyei szemszögből)*. Kolozsvár, 2013, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet.

2 Kiss Tamás – Barna Gergő – Deák Attila: *Székelyföld turisztikai régió? Kérdőíves, fókuszcsoportos és statisztikai vizsgálat a székelyföldi turizmusról*. Kolozsvár, 2013, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet – Kvantum Research; Nagy Benedek: *A turisztikai helymarketing Székelyföldön. Az imázs- és márkahasználat tudományos megalkotása*. Kolozsvár, 2013, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet.

Nyilvánvaló, hogy Székelyföldön nemcsak székelyek és nemcsak székelységgel nem azonosuló magyarok, hanem románok és más etnikai és nemzeti kisebbséghez tartozók is élnek. Az is egyértelmű, hogy Székelyföld nagyjából egybeesik azzal a három romániai megyével – Maros, Hargita és Kovászna megyékről van szó –, amelyek közigazgatási egységekként az országos és a települési szint között a közigazgatási törvénykönyv³ alapján meghatározott döntési és végrehajtási jogosítványokkal rendelkeznek. A székelyföldi megyék terminus használata azonban – bár helyesnek tekinthető – akár vita tárgyát is képezheti. Székely vagy székelyföldi megyékként említhetők a közigazgatás-történet témakörébe tartozó területi entitások, vagyis az Osztrák–Magyar Monarchia keretében, a Magyar Királyság területén az 1878-as közigazgatási reformmal létrehozott területi egységek, ugyanis akkor a korábbi székekből és más vármegyei részekből jöttek létre Torda-Aranyos, Maros-Torda, Udvarhely, Csík és Háromszék vármegyék. Ezzel szemben Románia mai megyéi 1968 óta léteznek, és 1998 óta a regionális politikát szolgáló tervezési-statisztikai és fejlesztési régiók ezekből épülnek fel. Időről időre politikai vitatéma a regionalizáció újragondolása, amely a romániai magyarság jelenlegi közigazgatási pozíciói szempontjából nem föltétlenül jelentene előrelépést, figyelembe véve a romániai pártok és pártközi viszonyok dinamikáját. Románia 2021-ben elfogadott *Országos Helyreállítási és Reziliencia-építési Terve* a turizmus területén mindenesetre egy olyan intézményi reformot helyezett előtérbe, amely a turisztikai együttműködések újszerű formáját, a vállalkozói és közigazgatási szféra szakmai jellegű összefogását, a stratégiai tervezés és turizmusgazdaságot szolgáló fejlesztési- és marketingakciók megalapozását szolgálná. A 2022. évi 86-os sürgősségi kormányrendelet a turizmus korábbi keretjogszabályaként működő 1998. évi 58-as kormányrendeletet többek között azzal egészíti ki, hogy tételesen megnevezi, bizonyos romániai megyék mely regionális turisztikai desztinációmenedzsment-szervezet (TDMSz) hatókörébe tartoz-

3 OUG 57/2019 – Ordonanță de urgență nr. 57 din 3 iulie 2019 privind Codul administrativ. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/268566> (sürgősségi kormányrendelet a Közigazgatási Törvénykönyv elfogadásáról) (Utolsó letöltés: 2023. szeptember 7.)

nak.⁴ Ha az egyes megyék nem lesznek képesek megyei TDMSZ-eket létrehozni, a megyei tanácsok – saját megyéjük nevében – egy adott regionális szakmai szerveződéshez csatlakozhatnak. 2023 szeptemberében még nem tudhatjuk biztosan, hogy sikeres lesz-e ezen intézményi reformtörekvés Romániában, de arra már fel lehet készülni, hogy a székelyföldi megyék külön-külön vagy egymással szorosabban együttműködve (például a *Székelyföldi TDM Klaszter* keretében), a 9 megyét magában foglaló nagy Erdélyi TDMSZ-hez fognak tartozni. Ezért akár székelyföldi, akár kelet-erdélyi megyékként emlegetjük őket, Maros, Hargita és Kovászna megyék turizmusfejlesztési elképzeléseiben a termékfejlesztés komplex feladategyüttese keretében célszerű kiemelt figyelmet fordítani az egészségturizmusra, amely magában foglalja a hagyományos gyógyturizmust is.

Míg a szolgáltató vállalkozások telephelyválasztása alapján az egészségturizmus – számos egészségmegőrzési, jóléti és jóléti szolgáltatásával – többféle településen is lokalizálódhat, a gyógyturizmus igazából a gyógyhelyekké minősített településeken vagy területeken lokalizálódik. Az önkormányzatok felelőssége, hogy törekedjenek a gyógyturisztikai potenciál minél jobb megismerésére, feltárására, védelmére, hatékony és fenntartható hasznosítására, akár önkormányzati vagy magán-szféra által alapított vállalatok, akár az egészségügyi rendszerhez tartozó létesítmények támogatása, ösztönzése révén. (Lásd a Románia gyógyturisztikai stratégiáját jóváhagyó 2019. évi 571-es kormányhatározatot.⁵)

-
- 4 OUG 86/2022. – Ordonanță de urgență nr. 86 din 23 iunie 2022 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 58/1998 privind organizarea și desfășurarea activității turistice în România (sürgősségi kormányrendelet a *turisztikai tevékenységek* Romániában való megszervezéséről és lebonyolításáról szóló 1998. évi 58-as kormányrendelet módosításáról és kiegészítéséről). <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/256709> (Utolsó letöltés: 2023. szeptember 7.)
 - 5 HG 571/2019 privind aprobarea Strategiei pentru dezvoltarea turismului balnear. (kormányhatározat a gyógyturisztikai stratégia elfogadásáról). <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/217344> (Utolsó letöltés: 2023. szeptember 7.)

ÜDÜLŐHELY ÉS GYÓGYHELY – FOGALMI KÉRDÉSEK

A turizmus sokrétű gyakorlatában és a szerteágazó, multidiszciplináris turizmuselméleti szakirodalomban egyaránt hangsúlyosan szerepel a változó jelentéstartalmú gyógy- és egészségutizmus fogalma.⁶ Románia 2016-ban kidolgozott országos marketingvíziója az ország húzótermékei között említi a balneoturizmust.⁷ A 2023. év nyarán közvitára bocsátott, mintegy 62 intézkedési javaslatot tartalmazó új román országos turizmusfejlesztési stratégia⁸ több ponton is érinti az üdülőhelyekre és gyógyhelyekre mint speciális státusú településekre, településrészekre vagy övezetekre vonatkozó problémákat. Romániában üdülőhelynek hivatalosan az a település vagy településrész tekinthető, amelyet az illetékes helyi közigazgatási hatóság (helyi önkormányzat) kezdeményezésére a turizmusért felelős minisztérium szakvéleményezése és felterjesztése révén az éppen hatalmon levő kormány kormányhatározattal a 2008. évi 852-es kormányhatározatban foglalt kritériumok teljesítése alapján⁹ helyi vagy országos érdekű üdülőhelynek nyilvánít. A jogszabály 2. cikkelye szerint nemzeti vagy helyi érdekű üdülőhelynek minősítik az olyan települést, településrészt vagy szomszédos települések részeiből álló területet, amely rendelkezik turisztikai

-
- 6 Smith, Melanie – Puczkó László: *Egészségutizmus: gyógyászat, wellness, holisztika*. Budapest, 2010, Akadémiai Kiadó; Michalkó Gábor – Rátz Tamara: *Egészségutizmus és életminőség Magyarországon. Fejezetek az egészség, az utazás és a jó(l)lét magyarországi összefüggéseiről*. Budapest, 2011, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet; Molnár Csilla: *Egészségutizmus 3.0*. In Kátay Akos – Michalkó Gábor – Rátz Tamara (szerk.): *Turizmus 3.0*. Orosháza–Budapest, 2019, Kodolányi János Egyetem, MTA CSFK Földrajztudományi Intézet, Magyar Földrajzi Társaság, 128–140. p.; Ruzinkó Ádám – Donka Attila: *Az egészségutizmus értelmezése a turizmus változó rendszerében*. *Turizmus Bulletin*, 2019. 2. sz. 47–57. p.; Zsarnóczky Martin: *Az egészségutizmus folyamatainak terminológiai változásai*. *Turizmus Bulletin*, 2019. 1. sz. 36–44. p.
 - 7 ANT (Autoritatea Națională pentru Turism) 2016. *Viziunea de Dezvoltare și Marketing a Autorității Naționale pentru Turism, București* (az Országos Turisztikai Hatóság fejlesztési és marketing víziója).
 - 8 MAT (Ministerul Antreprenoriatului și a Turismului) (2023). *Strategia națională a României pentru Dezvoltarea Turismului 2023 – 2035*. (Románia nemzeti turizmusfejlesztési stratégiája 2023–2035) <https://turism.gov.ro/web/wp-content/uploads/2022/11/SNRDT-actualizat-varpt-HG-2023-2035.pdf> (Utolsó letöltés: 2023. szeptember 1.)
 - 9 HG 852/2008 pentru aprobarea normelor și criteriilor de atestare a stațiunilor turistice (kormányhatározat a turisztikai üdülőhelyek tanúsításának normáiról és kritériumairól). <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/96733> (Utolsó letöltés: 2023. szeptember 7.)

erőforrásokkal, és amely megfelel a jogszabály 1-es mellékletében felsorolt, egyik vagy másik kategóriára vonatkozóan megállapított valamennyi kritériumnak. A turisztikai tevékenységek megszervezésére és lebonyolítására vonatkozó jogszabály legújabb módosítása¹⁰ hasonlóan, de valamelyest általánosabban határozza meg az üdülőhely fogalmát. Eszerint üdülőhely az olyan település, településrész vagy szomszédos települések részeiből álló terület, amely – a hatályos jogszabályoknak megfelelően – igazoltan rendelkezik turisztikai erőforrásokkal. A hatályos jogszabályokra való utalás főként a 2008. évi 852-es kormányhatározat előírásaira vonatkozik. A 852/2008. kormányhatározat időnként aktualizált 5-ös melléklete tételesen felsorolja mindazokat a településeket, településrészeket vagy övezeteket, amelyeket az egymást követő kormányok üdülőhelyeknek nyilvánítottak. A 2023. szeptember elején elérhető listát 2023 januárjában aktualizálták: ezen 54 országos és 147 helyi érdekű üdülőhely szerepel. A listát a turizmusért felelős minisztérium hivatalos honlapján a minősített struktúrák menüpontnál lehet megtalálni.¹¹ (Bár a viszonylag gyakori kormányátalakítások az említett információforrást olykor nehezen kereshetővé teszik.)

A turisztikai minisztérium platformján nem szerepelnek a gyógyhelyeknek minősített települések, településrészek vagy övezetek, az utóbbiakról ugyanis a 2000. évi 109-es sürgősségi kormányrendelet előírásai rendelkeznek. Ezek esetében ugyancsak a helyi önkormányzatok kezdeményezésére, de az Egészségügyi Minisztérium és alárendelt intézménye, az Országos Rehabilitációs, Fizikai Orvoslási és Balneoklimatológiai Intézet¹² szakvéleményezése révén, szintén kormányhatározatokkal végzik a tanúsítást. A sürgősségi kormányrendelet meghatározása szerint gyógyfürdő az olyan helység és/vagy terület, amely tudományosan bizonyított és hagyományosan elismert, terápiásan hatékony ásványi erőforrásokkal, speciális kezelési lehetőségekkel rendelkezik, és amelyet úgy szerveztek meg, hogy megfelelő gyógyfürdő-ellátást biztosítson. A meghatározásban tehát hangsúlyosan szerepel a kezelési lehetőségek és a szervezettség kérdése, illetve az, hogy az erőforrások

10 OUG 86/2022, lásd a 4. számú lábjegyzetet.

11 <https://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/> (Utolsó letöltés: 2023. szeptember 7.)

12 <http://www.inrmfb.ro/> (Utolsó letöltés: 2023. szept. 26.)

gyógyhatása tudományosan bizonyított legyen. Erre vonatkozóan a 2004. évi 1154-es kormányhatározattal elfogadott szakmai normák adnak részletesebb útmutatást.¹³ A 109-es sürgősségi kormányrendelet alapján klimatikus üdülőhelynek minősíthető az a helység és/vagy terület, amely kedvező éghajlati tényezőkkel rendelkező területeken található, és amely biztosítja az egészség és/vagy munkaképesség fenntartását és javítását, valamint a pihenést és kényelmet. A terület fogalma itt olyan topográfiai módon és geoklimatikusan lehatárolt területet jelent, amely lehet a településen belül vagy azon kívül, és amely természetes gyógytényezőkkel rendelkezik. A településen belüli vagy kívüli jelleg igazából a települések belterületén vagy külterületén való fekvésre utal. (A belterület és külterület fogalmait a területrendezési és urbanisztikai törvény szabályozza, amire itt nem térünk ki). A természetes gyógytényezők alatt az összes fizikai-kémiai terápiás, természetes szanogén elemet értjük, úgymint: gyógyhatású ásványvizek, gyógytavak és gyógyiszapok, gyógygázok, a tengerpart összes fizikai-kémiai, klimatikus eleme, a bioklíma fő típusainak szanogén tényezői, ideértve a barlangokat és sóbányákat is. Lényeges előírás, hogy a gyógyhelyekként megállapított településrészeket, területeket le kell határolni az urbanisztikai és területrendezési tervekben, és az előírt szakmai normáknak¹⁴ megfelelően szigorú intézkedéseket kell fogantatni – nem csupán a természetes gyógytényezők védelme miatt, hanem az optimális gyógyhelyi ellátás érdekében is. Ez pedig mind az önkormányzatok, mind a vállalkozások, mind pedig a gyógyhelyre érkező látogatók, turisták, vendégek részéről is felelős magatartást feltételez.¹⁵

A 2011. évi 1016-os kormányhatározat aktualizálásai alapján Romániában ma 33 minősített balneoklimatikus gyógyhely (stațiune balneoclimaterică) és 5 minősített fürdőhely ('stațiune balneară') létezik.¹⁶ Az ország, azon belül pedig Erdély, illetve Székelyföld gyógyturisztikai

13 HG 1154/2004.

14 Uo.

15 Lásd Gonda Tibor: *Alternatív turizmus. Környezettudatosság és felelősségteljesesség a turizmusban*. Budapest, 2022, Akadémiai Kiadó; Rátz Tamara: *Felelősségteljes turizmus. Lehetőségek és kihívások a poszt-Covid korszakban*. H. n. 2023, Kodolányi János Egyetem.

16 HG 1016/2011.

potenciálja természetesen jóval gazdagabb ennél – mint ahogyan ez a gyógyturizmus múltjáról szóló ismeretek alapján is tudható.¹⁷

Gyógyhelyi státust kaptak a következő kelet-erdélyi/székelyföldi települések: Szováta és Kovászna még a második Boc-kormány idején 2011-ben, majd Tusnádfürdő a második Ponta-kormány idején 2013-ban, valamint Felső-Borszék (183 ha területtel) a Ciuca-kormány idején 2022-ben. A székelyföldi gyógyhelyek egyúttal országos jelentőségű üdülőhelyek is (a 2008. évi 852-es kormányhatározat alapján). A felsoroltakon kívül vannak még olyan országos vagy helyi érdekeltségű üdülőhelyeink, amelyek egykor gyógyhelyek voltak, és megfelelő védelmi és fejlesztési intézkedésekkel – a 2004. évi 1154-es kormányhatározattal jóváhagyott technikai normák alapján¹⁸ – gyógyhellyé minősíthetők lennének.¹⁹

A jelenleg hatályos jogszabályok alapján országos jelentőségű üdülőhelyek Maros megyéből Szováta, Hargita megyéből Tusnádfürdő és Borszék, Kovászna megyéből Kovászna. Helyi érdekeltségű üdülőhelyi státust kaptak Maros megyéből Déda és Marosszentgyörgy, Hargita megyéből Homoródfürdő (Szentegyháza város tartozéktelepülése), Gyergyócsomafalva, Korond, Hargitafürdő (Csíkszereda municípium tartozéktelepülése), Marosfő (Vasláb község tartozéktelepülése), Gyilkostó (Gyergyószentmiklós municípium része), Parajd, Zetelaka, a Bánffy-fürdő övezete Maroshévízen és Farkaslaka turisztikai övezete. Kovászna megyében a Torja községhez tartozó Bálványosfürdő mellett újabban Zágonybárkány, Uzon község és Kézdivásárhely turisztikai övezete kapott helyi üdülőhely besorolást. A három kelet-erdélyi megye

17 Nicolae Ciangă: *România. Geografia Turismului*. Cluj-Napoca, 2002, Presa Universitară Clujeană; Jánosi Csaba – Péter Éva – Herczeg Agnes – Takács Edvárd. (szerk.): *Székelyföldi fürdők, gyógyhelyek. Csíkszereda-Budapest-Szombathely, 2005, Polgár-Társ Alapítvány – Ars Topia Alapítvány – Csiki Természetjáró és Természetvédő Egyesület, B.K.L. Kiadó (a továbbiakban Jánosi et al.); Zsigmond Enikő: *Székelyföld gyógyfürdői és borvíztelepei*, térkép 1:250.000., Budapest, 2017, DiMap Bt.*

18 HG 1154/2004.

19 Lásd még: Laviniu Munteanu – Constantin Stoicescu – Ludovic Grigore: *Ghidul stațiunilor balneoclimatice din România*. București, 1986, Ed. Sport-Turism; Nicolae Ciangă: *Turismul în Carpații Orientali. Studiu de Geografie Umană*. Cluj-Napoca 1997, Presa Universitară Clujeană; Jánosi et al.: i. m.; Nagy Benedek: *Fürdőélet és marketing Erdélyben a dualizmus korában. Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 2023. 2. sz. 50–66. p.; Zsigmond: i. m.

tehát 4 országos üdülőhellyel és 16 helyi érdekű üdülőhellyel dicsekedhet. Ezek közül a nem székelyföldi kötődésű Zágonbárkány Bodza-vidéken, a Bánffy-fürdő Maroshévízen, Déda pedig a Felső-Maros mentén fekszik (e két utóbbi egykor Torda, majd Maros-Torda vármegye része volt). Zágonbárkány történeti alapon ugyan Háromszékhez tartozik, de szinte kizárólagosan román etnikum által lakott térség része, ezért a település jelenbeli székelyföldi kötődése megkérdőjelezhető. Amikor székelyföldi megyékről beszélünk, akkor a három kelet-erdélyi megyére utalunk – akkor is, ha az egyes megyék nem minden területe feleltethető meg a vitatott kiterjedésű Székelyföld történeti-kulturális régió területének.²⁰

VENDÉGFORGALMI ADATOK A SZÉKELYFÖLDI MEGYÉKRŐL. A SZÉKELY MEGYÉK AZ ORSZÁGOS RANGSOROKBAN

2023 szeptemberében teljes évi adatsorok még csak a 2022-es évvel bezárólag álltak a kutatók rendelkezésére. Ezek alapján előbb egy éves összesítés szerint a három megye vendégéjszakáinak dinamikáját hasonlíthatjuk össze egymással és az országos átlaggal (1. táblázat). Megyei szinten elérhetők a külföldi és belföldi turistákra vonatkozó adatok is, településszinten azonban csak együttesen, az összes turistára vonatkozó adatokhoz lehet hozzáférni.

A 2019-es év viszonylag jó évnek számított a romániai turizmusban a 2018-ig tartó dinamikákhoz viszonyítva.²¹ Ezért egyfajta referencia évnek is vehetjük, amihez viszonyítva értékelhetjük a Covid-19 okozta világjárvány utáni újrakezdés turisztikai teljesítménymutatóit, főként a vendégéjszakák számának az alakulását (nyilván emellett érdekes a turisták száma, az átlagos tartózkodási idő, a kapacitáskihasználtság mutatóinak alakulása is). A 2020-as évben mind az országos forgalomban, mind az egyes megyék forgalmában drasztikus visszaesés következett be, amelyben a fogyasztói magatartást nem csupán a megbetegedésektől való félelem befolyásolta, hanem hatottak rá a járványügyi

20 Horváth Alpár: *Turizmusfejlesztés Székelyföldön (Hargita megyei szemszögből)*. Kolozsvár, 2013, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet; Kiss-Barna-Deák: i. m.; Nagy 2013.

21 Horváth Alpár: Turizmus - vonzerők és vendégforgalom. In Benedek József (szerk.): *Erdély. Tér, gazdaság és társadalom*. Kolozsvár, 2020, Iskola Alapítvány Kiadó – Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 421-445. p. (A továbbiakban: Horváth 2020b.)

intézkedések okozta átmeneti nehézségekhez való egyéni és csoportos viszonyulások is, akárcsak azok az információs hatások, amelyek a közösségi médiában terjedő tartalmak által érték el az embereket.²²

1. táblázat. A kelet-erdélyi megyék vendégéjszakáinak dinamikája 2019–2022 között

Vendégéjszakák száma		2019	2020	2020/ 2019 %	2021	2021/ 2020 %	2022	2022/ 2021 %	2022/ 2019 %
Románia	Bel-földi	24795.3	13581.8	-45.2	19002.6	39.9	23377.8	23.0	-5.7
	Kül-földi	5290.8	997.4	-81.1	1832.7	83.8	3666.5	100.1	-30.7
	Összes/átlag	30086.1	14579.1	-51.5	20835.3	42.9	27044.4	29.8	-10.1
Maros megye	Bel-földi	980.0	468.1	-52.2	670.0	43.1	774.3	15.6	-21.0
	Kül-földi	184.2	24.9	-86.5	59.6	139.2	106.2	78.3	-42.3
	Összes/átlag	1164.2	493.1	-57.7	729.6	48	880.5	20.7	-24.4
Harghita megye	Bel-földi	410.1	198.5	-51.6	303.8	53.1	390.3	28.5	-4.8
	Kül-földi	120.8	12.6	-89.6	29.4	133.7	53.4	81.3	-55.8
	Összes/átlag	531	211.1	-60.2	333.3	57.9	443.7	33.1	-16.4
Kovácsna megye	Bel-földi	564.9	295.0	-47.8	451.2	53.0	567.2	25.7	0.4
	Kül-földi	39.9	0.5	-88.0	17.1	257.9	27.5	60.8	-31.1
	Összes/átlag	604.8	299.8	-50.4	468.3	56.2	594.7	27.0	-1.7

*A táblázatot az OSI Tempo Online adatbázisa alapján a szerző szerkesztette.*²³

- 22 A pandémia mellett az infodémiás hatásokról lásd Krekó Péter: Dezinformáció, áltudomány és koronavírus-járvány szociálpszichológiai megközelítésben. *Magyar Tudomány*, 2022. 5. sz. 621–630. p.; Z. Karvalics, László: *Az infodémiától a tudáskormányzásig. Világjárvány és világrendszer információkutatói szemmel*. Budapest, 2022, L'Harmattan.
- 23 Horváth Alpár: A gyógyhelyek szerepe a kelet-erdélyi turizmusban. In Csákvári Tímea – Varga Zoltán (szerk.): *VI. Zalaegerszegi Nemzetközi Egészségturizmus Konferencia, 2023. március 3. Tanulmánykötet*. Pécs–Zalaegerszeg, 2023, Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Egészségbiztosítási Intézet, 62–75. p.

A külföldi vendégéjszakák esetében 80%-ot meghaladó visszaesés volt tapasztalható, a belföldi turizmusban viszont a járványügyi intézkedések enyhülése kihatott az utazási kedvre – oly módon is, hogy a nemzetközi mozgások dekonjunktúrája árnyékában a belföldi turizmus hirtelen megélné: sok román állampolgár, aki más körülmények között inkább külföldre ment volna, inkább választott hazai úticélokot. Ez a konjunktúra a számok tükrében 2022-re már lecsengeni látszik. Annak tulajdoníthatóan, hogy a nemzetközi turisztikai szervezetek és a hazai piac szereplői is valamelyest alkalmazkodni tudtak a kockázatokhoz és/vagy előírásokhoz²⁴, egyúttal tájékoztatva és ösztönözve az utazókat és az utaztatókat is, ma már a nemzetközi piaci verseny újra megélné látszik. Ez Románia, ezen belül pedig az egyes megyék, települések vendégforgalmában is megmutatkozik. A belföldi piac élénkítésébe proaktív módon a székelyföldi megyék turisztikai szervezetei is bekapcsolódtak: Kovászna megye a *Visit Covasna Safe Place*, Hargita megye pedig a *Visit Harghita Family Friendly* kampányokkal. Annak ellenére, hogy 2021-ben és 2022-ben a beutazó turisták vendégéjszakáinál erőteljes növekedés volt tapasztalható, 2022-ben a 2019-es év teljesítményeit még sem országosan, sem megyei átlagokban nem sikerült utolérni. Ezzel szemben a települések szintjén jóval árnyaltabb kép látszik kirajzolódni.

A belföldi turisták által eltöltött vendégéjszakák száma alapján Maros megye 774 ezer vendégéjszakával a 9. helyre került, ami az országos 23 millió 377 ezer vendégéjszakás forgalom 3,3%-át teszi ki. Kovászna megye 567 ezer vendégéjszakával a 12. helyen (2,2%-kal), Hargita megye pedig 390 ezer vendégéjszakával a 18. helyen szerepel (az országos forgalomból való 1,7%-os részesedéssel).

A külföldi turisták vendégéjszakái szerinti 2022. évi rangsorban, az országos 3 millió 666 ezer vendégéjszakából Maros megye (8. hely) 106 ezer vendégéjszakával csak 2,9%-kal részesült, Hargita megyére (14. hely) közel 54 ezer vendégéjszakával az országos vendégéjszakák 1,5%-a, Kovászna megyére (19. hely) 27 ezer vendégéjszakával pedig csak az országos vendégéjszakák 0,8%-a jutott.

24 Michalkó Gábor: *A turizmus essenciája*. Budapest, 2023, Akadémiai Kiadó; Rátz 2023.

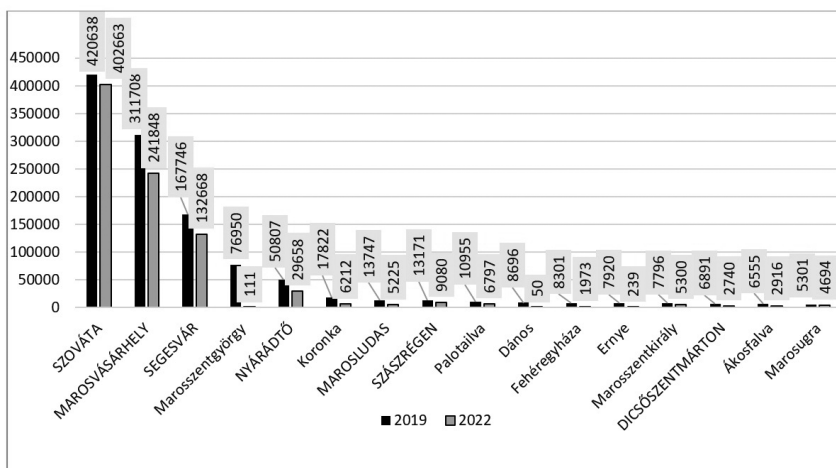
Az országos rangsorokban elfoglalt pozíciók évenkénti esetleges változásai egyfajta piaci pozíciónyerést vagy -vesztést tükröznek a megyék közötti képzeletbeli versenyben. Valójában azonban nem a megyék versenyeznek a piacon, hanem az egyes településeken lokalizált szálláshely-szolgáltatók, amelyeknek a vendégforgalmi adatait előbb települési szinten gyűjtik össze, majd a megyei statisztikai igazgatóságok összesítéseit az országos statisztikai intézet együttesen teszi közzé, többek között az általunk is rendszeresen lekérdezett *Tempo Online* adatbázisban.

VENDÉGFORGALOM A SZÉKELYFÖLDI ÜDÜLŐHELYEKEN ÉS GYÓGYHELYEKEN

Maros megyében a vizsgált időszakban három, legalább 100 ezer vendégéjszakát meghaladó település volt: Szováta gyógyfürdőhely, Marosvásárhely megyeszékhely és 100 ezer fölötti lakosú regionális vonzásközpont, valamint a nemzetközi hírnévnek örvendő, UNESCO Világörökséghez tartozó várnegyeddal büszkélkedő Segesvár város. (Utóbbinak 2020-ban közel 74 ezerre esett vissza a forgalma; utána már 2021-ben és 2022-ben is meghaladta a 100 ezres értéket, de még nem érte el a 2019. évi 167 ezer vendégéjszakás teljesítményét.) Szováta országos érdekű üdülőhely és gyógyhely 2019-ben még csak 36%-kal dominálta a megye vendégforgalmát, de a 2020-as Covid-járvány évében történt visszaesése a megyei átlaghoz képest kevésbé volt erős (-48% a megyei átlag közel -58%-ához képest). Így előbb 44%-os, majd 2021-re 47,8%-os részesedést szerzett, azonban a növekedés ellenére 2022-re már 45,7%-ra mérséklődött a részesedése, míg Marosvásárhelynek ismét nőtt, ezúttal 27,5%-ra.

A megye két helyi érdekű üdülőhelye közül Marosszentgyörgy teljesítménymutatói romlottak, míg Déda teljesítménymutatói javultak. Marosszentgyörgy 2019-ben még a 4. helyen volt közel 77 ezer vendégéjszakával és 6,6%-os részesedéssel, és bár 2020-ban -57%-kal itt is csökkent a forgalom, mégis tartotta a 6,7%-os részesedést. 2021-re viszont 4 ezer vendégéjszakával a 10. helyre került, 2022-re pedig – mindössze 111 lejelentett vendégéjszakával – a 35. helyre szorult vissza. Déda viszont 2022-re nemcsak megszerezte a helyi érdekű üdülőhely-státust, hanem feltornázta magát a megyei rangsor 22. helyére, elérve a 2019. évi 1100-as vendégéjszaka-számot (ez azonban csak 0,1% a

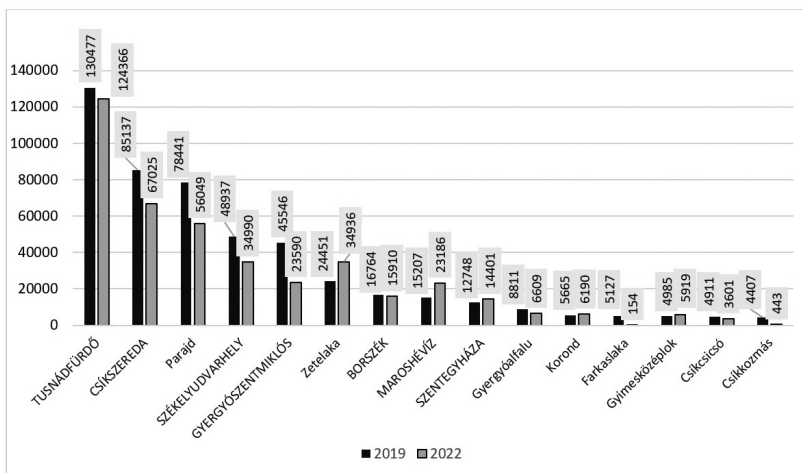
megyei teljesítményből). Üdülőhelyi státusok ide vagy oda, azért számos olyan faluturisztikai vagy más üdülési célpont létezik Maros megyében is, amelyek jócskán megelőzik a helyi érdekű üdülőhely státussal rendelkező településeket (1. ábra).

1. ábra. Maros megye legjelentősebb vendégforgalmú települései 2019-ben és 2022-ben (vendégéjszakák száma)²⁵

Hargita megyében 2019–2022 között egyedül Tusnádfürdőn jegyezték legalább 100 ezer vendégéjszakát (2. ábra). A 2019. évi 130 ezer fölötti vendégéjszaka-számmal az üdülőváros a megye vendégforgalmát 24,6%-os részesedéssel vezette, 2021-ben pedig csak 95 ezerre növelte a vendégéjszakák számát a 2020-as mélyponthoz (46 ezer vendégéjszaka) képest. Az üdülőhely 106%-os növekedésével így is jóval meghaladta a megyei 66%-os növekedési átlagértéket. 2022-ben már sikerült 124 ezerrel megközelíteni a Covid előtti év forgalmát, de a 30%-os növekedéssel még ebben az évben is közel -5%-kal maradt le régi önmagához képest. A vizsgált időszakban Tusnádfürdő részesedése Hargita megye forgalmából 2020-ban volt a legkisebb, 22%-kal, a legnagyobb pedig 2022-ben, 27%-kal. A megye forgalmában Csíkszereda Hargitafürdő helyi érdekű üdülőhellyel együtt foglalta el a második helyet a megyei

rangsorban, 2021-ben viszont Parajd mintegy 4700 vendégejszakával megelőzte Hargitafürdőt és a megyeszékhelyet. Csíkszereda részesedése a megye forgalmából a vizsgált időszakban 15-16% körül alakult.

2. ábra. Hargita megye legjelentősebb vendégforgalmú települései 2019-ben és 2022-ben (vendégejszakák száma)²⁶

Parajd helyi érdekű üdülőhelyként a megye egyik legjelentősebb turisztikai vonzasközpontja. A sóbánya látogatottsága szempontjából a látnivalóra kíváncsi látogatók és a szalinoterápiás légúti kezelésre érkezők száma egyaránt jelentős (míg az előbbieket többsége nem száll meg a településen, az utóbbiakra a többszöri belépés és részben a környéken történő éjszakázás jellemző). A település a megyei forgalomhoz 12-15%-kal járul hozzá, jócskán megelőzve a 8-9%-os részesedésű Székelyudvarhelyt, illetve a Gyilkostó helyi érdekű üdülőhelyet magába foglaló Gyergyószentmiklóst. Ez utóbbi 2019-beli 8,6%-os részesedése 2022-re 5,3%-osra esett vissza, a vendégejszakák száma pedig közel 24 ezerrel alig haladja meg a 2019. év forgalmának felét. Ígéretes dinamikát mutat a 2022-ben helyi érdekű üdülőhely státust szerzett Zetelaka község (Ivó, Zeteváralja falvakkal és a Madarasi-Hargita övezet egy részével), amely jócskán megelőzte Gyergyószentmiklóst és nagyon

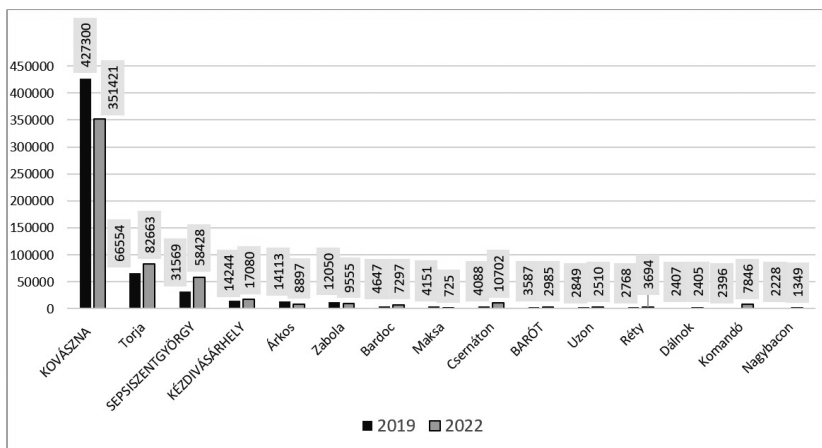
26 Forrás: Horváth 2023.

közelíti Székelyudvarhely teljesítményét. 2022-ben a megye vendégéjszakáinak közel 8%-át adta, és ez a 2019. évi 4,6%-hoz képest nem kis eredmény, hisz abszolút számokban is a mintegy 10 ezer vendégéjszakával haladta meg a Covid előtti év teljesítményét. Maroshévíz ugyan helyi érdekű üdülőhely (23 ezer vendégéjszaka, 5,2%), de lekörözte az országos érdekű üdülőhelystátussal és gyógyhelyminősítéssel bíró Borszéket (az utóbbi település közel 16 ezer vendégéjszakája csak a megyei forgalom 3,6%-át teszi ki). A Homoródfürdő helyi érdekű üdülőhelyet magában foglaló Szentegyháza is jól teljesített, felülmúlva 2019-es értékeit: 2022-ben 14 ezer vendégéjszakával, azaz több mint 3%-kal járult hozzá a megyei teljesítményhez. Korond 2022-ben szerzett helyi érdekű üdülőhelystátust, és 6 ezret meghaladó vendégéjszaka-számmal 1,4%-os a részesedése. A helyi érdekű Marosfő üdülőhelyet magában foglaló Vasláb az utóbbi három évben növekedett, de még mindig jelentősen elmarad a 2019-es pozíciójától: 795 vendégéjszakájával csupán a 25. helyezést érte el a megyében. A 2022-ben helyiüdülőhely-státust szerző Gyergyócsomafalva ennél valamivel jobban teljesített, azonban 12 vendégéjszakával – ez a szám a 21. helyhez volt elég – még csak 0,3%-os a részesedése. Farkaslaka is megszerezte a helyiüdülőhely-státust, de teljesítménye 2019 óta drasztikus visszaesést mutat: az akkori 5 ezer vendégéjszakával (1%-kal) a 12. helyen volt, 2022-ben pedig 154 vendégéjszakával a 34. helyre, a sereghajtók közé került.

Kovászna megye turizmusát Kovászna gyógy- és országos üdülőhely erőteljesen dominálja, főként hogy az említett város kivételével egy településen sem valósult meg legalább 100 ezer vendégéjszaka, sem a Covid-19 járvány előtt, sem utána (3. ábra). Ez nyilván a kapacitásokkal is összefügg, de erről a további alfejezetben lesz szó. Kovászna 2019-ben a megye 604,8 ezer vendégéjszakás forgalmának 70,6%-át tette ki, 427 ezer vendégéjszakával. A megyei átlagot (-50,4%) meghaladó -56,5%-os visszaesése ellenére 2020-ban is megőrizte vezető pozícióját, de már csak 62%-kal (185 ezer vendégéjszaka a közel 300 ezerből). 2021-ben és 2022-ben a megyei átlagoknál lassúbb növekedése (53% az 56,5%-hoz, illetve 24% a 27%-hoz képest) azt eredményezte, hogy pozíciója tovább gyengült a megyén belül, míg más települések erősebb dinamikával egyre nagyobb részesedéseket szereztek. Kovászna még mindig domináns, de 2021-ben csak 60,5%-kal (közel 284 ezer vendégéjszaka a 469

ezerből), 2022-ben pedig csak 59,1%-kal (351 ezer vendégéjszaka a közel 595 ezerből).

Kovászna megye második legjobban teljesítő turisztikai településének – a hozzá tartozó Bálványosfürdő egységeinek regisztrált vendégforgalma alapján – Torja község számít. 2019-ben 66 ezer vendégéjszakával még csak 11%-os volt a részesedése, de 2020-ra – mivel a visszaesése csupán -21,4%-os volt, 52 ezer vendégéjszakával már 17,5%-os részesedést szerzett. Bár továbbra is megőrizte 2. helyezését a megyei rangsorban – és ha kissé lassabban, de még növekedett is –, 2021-ben 78 ezer vendégéjszakája 16,7%-os részesedéshez, 2022-ben a 82,6 ezer vendégéjszakája pedig „csak” a közel 14% részesedéshez volt elég. A 3. helyezett Sepsiszentgyörgy megyeszékhely forgalma (az üdülőhelyi státussal már/még nem rendelkező, helyi érdekű Sugásfürdővel) 2020-ban a megyei átlagnál kisebb mértékben esett vissza, -46%-kal, de utána 68, majd 105%-os növekedéssel 2022-re a 2019-es teljesítményéhez képest 85%-kal túlta felül önmagát (31 ezerhez képest 58 ezer vendégéjszakát regisztrálva). Ezáltal a korábbi 5-6%-hoz képest 2022-re 9,8%-os részesedést ért el a megyei forgalomból.

3. ábra. Kovászna megye legjelentősebb vendégforgalmú települései 2019-ben és 2022-ben (vendégéjszakák száma) ²⁷

A megye 4. helyezette, Kézdivásárhely 2022-ben kapott helyi üdülöhelyi státust. A város 2019-ben 14 ezer vendégéjszakájával 2,4%-ot szerzett. A járványügyi korlátozásoktól leginkább sújtott évben, -40%-os visszaesés mellett a 8500 vendégéjszaka 2,8%-os részesedéshez volt elégséges, ezt követően pedig a 14 ezer vendégéjszaka már csak 3%-hoz. 2022-re – a növekedés relatív lelassulásával – 17 ezer vendégéjszakával 2,9%-ra mérséklődött a részesedése. 2022-ben Uzon község is helyi érdekű üdülöhelyi státust szerzett (a hozzá tartozó Bikfalvával együtt), de még nem érte el a 2019. évi 2800 vendégéjszakás, 0,5%-os részesedésű teljesítményét. A 2020. évi -33%-os visszaesést (1900 vendégéjszaka, 9. hely, 0,6%) követően, 2021-re ugyan közel 3300 vendégéjszakával 0,7%-ra emelkedett a részesedése, ezt azonban nem tudta tartani: 2022-ben a település 2500 vendégéjszakája csak 0,4%-os részesedéshez volt elegendő (és ezzel a 18. helyre került a megyén belül – a korábbi 9-11. pozíciókhoz képest). Zágonybárcány 2022-ben kapott helyi érdekű üdülöhelyi státust. 2019-ben és 2020-ban még nem jelentett vendégéjszakát, 2021-ben is csupán 8-at (egész évben!), 2022-ben viszont 3634 vendégéjszakával a megye 13. pozícióját szerezte meg a vendégéjszakák szerinti rangsorban, 0,6%-os részesedéssel.

Kovácsna megye viszonylag sokat mediatisált települései – főként a 2022-ben indított *Visit Covasna Safe Place* kampánynak köszönhetően, valamint a „kúriák földje, Háromszék” jelmondat mentén a Kovácsna Megye Tanácsa és a Kovácsna Megye Turizmusáért Egyesület által mozgósított turisztikai influenszerek tevékenysége nyomán – Zabola a Mikes-kastéllyal, a Bardoc községhez tartozó Olasztelek a Daniel-kastélyszállóval és a Barót városhoz tartozó Miklósvár a Kálnoky-kastéllyal és Kálnoky gróf vendégházaival.²⁸

Bardocnak 2019 és 2021 között folyamatos volt a növekedése, 0,8-ról 1,8%-ra, 4600-ról 8600 fölé növelve a vendégéjszakák számát. 2022-re ez 7300 vendégéjszakával 1,2%-os részesedésre csökkent. Barót 2020-ra -91%-os visszaesést mutatott: a közel 3600 vendégéjszaka-szám erre az évre mindössze 314-re csökkent. 2021-re ezzel szemben már majdnem

28 Ld. Horváth Alpár: Örökségvédelem és múzeumi attrakciófejlesztés a miklósvári Kálnoky-kastélyban. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 2020. 4. sz. 5–28. p. (A továbbiakban: Horváth: 2020a.); Horváth Alpár – Nagy Benedek: „Nemesi” turizmus Háromszéken? *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 2021. 4. sz. 28–50. p.

3800 vendégéjszakát, 2022-ben meközelítőleg 3000-et sikerült megvalósítania, így végül 0,5%-kal a 15. helyre került.

A Covid-19-járvány során a relatív elszigeteltséget előnyként érvényesítő Zabola 12 ezer vendégéjszakája 7200-ra esett vissza, de 2020-ban csak 2,4%-os volt a részesedése a megye zsugorodó vendégforgalmából („csak” -40%-os dinamikával). A 2021-es évben 53%-os növekedéssel 11 ezer vendégéjszakával már meközelítette a Covid előtti szintet, de 2022-re 9500 vendégéjszakával ismét csökkenést, -13%-os negatív dinamikát produkált. Összességében közel -21%-kal maradt el a 2019. évi teljesítményétől, így részesedése a 2022-es megyei forgalomból a 6. helyezéshez elegendő 1,6%-ra csökkent. (Egyik leglátványosabb növekedést Csernáton érte el az 5. helyezéssel, ezáltal belépve a 10 ezer vendégéjszakás települések klubjába.)

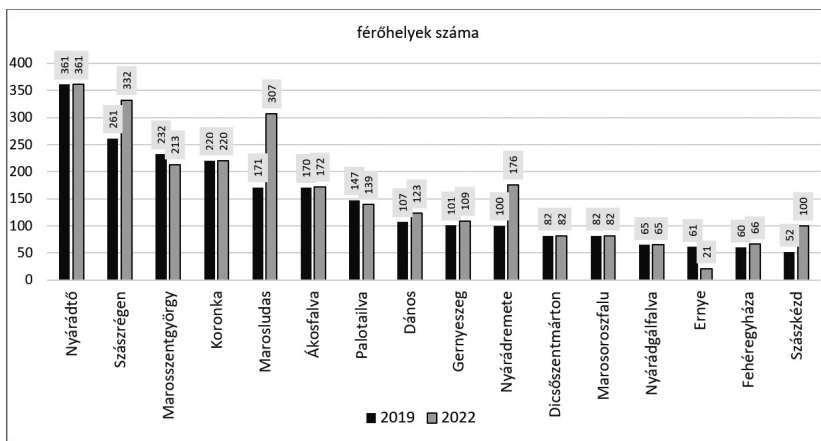
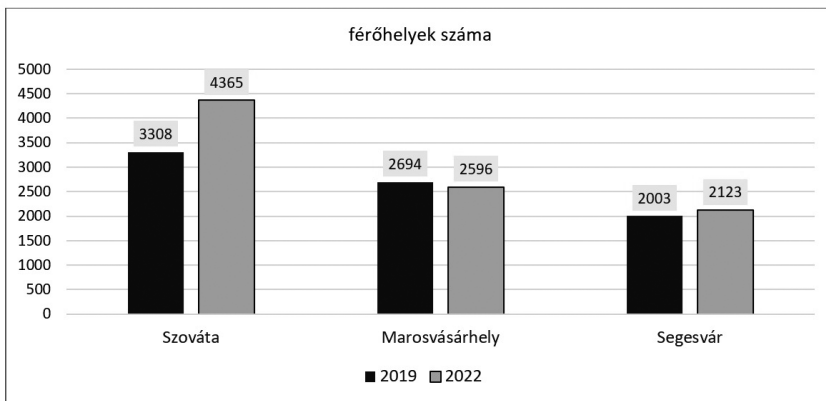
A SZÉKELYFÖLDI ÜDÜLŐHELYEK ÉS GYÓGYHELYEK SZÁLLÁSHELYKÍNÁLATA, FÉRŐHELYEK SZÁMA SZERINTI MEGYEI RANGSOROK ÉS RÉSZESEDÉSEK

Az, hogy egyes településeken milyen nagyságrendű a vendégforgalom, több tényező együtthatásának az eredménye. Ezek egyike az egyes településeken működő szolgáltatások teljesítménye, ami a település saját adottságaiból, továbbá más településeken levő vonzerőkhöz való relatív közelségéből is adódhat. Mindezek mellett nem elhanyagolható szempont a vendégfogadásra alkalmas minősített és statisztikai megfigyelésbe bevont férőhelyek száma. Természetesen az sem mindegy, hogy a helyi turisztikai desztináció-menedzsment szervezet létrehozásához a 86/2022-es sürgősségi kormányrendeletben előírt minimum 100 férőhely egyetlen nagybacska szállodában található vagy sok kis vendégházban oszlik el. E tanulmányban csak többé-kevésbé elnagyolt képet vázolhatunk fel, a férőhelyek száma szerint egy 2019. évi és egy 2022. évi rangsorba sorolva a három megye településeit. A vendégéjszaka-számhoz hasonlóan itt is a dinamikát, valamint a megyei forgalomból való részesedéseket vizsgáljuk meg. (Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy az említett szám a kivetendő helyi adó, az idegenforgalmi adó vagy promóciós illeték kivetésének és begyűjtésének jogi alapja lehet, és akár a települési és megyei szintű tdm-szervezetek gazdálkodásához is hozzájárulhat.)

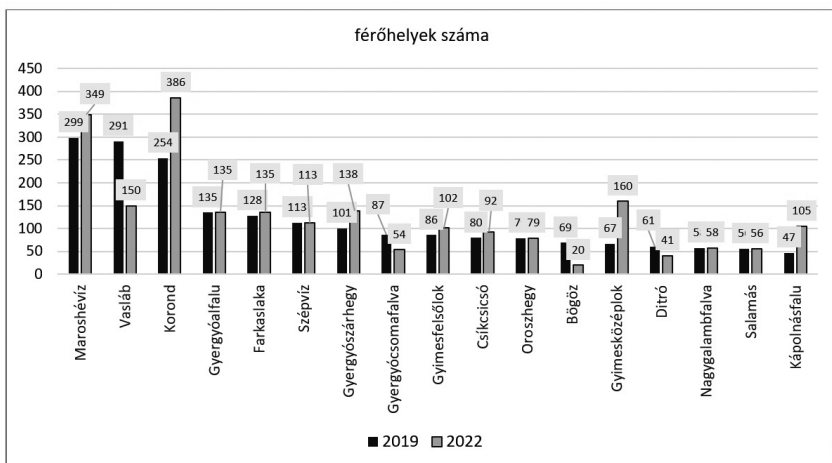
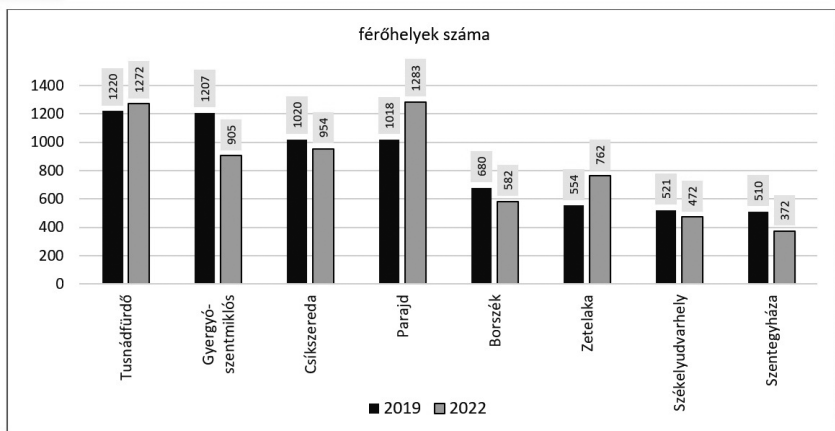
Maros megye 2019-ben összesen 10 801 férőhellyel rendelkezett; ebből 3308 – mintegy 30,6% – Szovátán található férőhely volt.

A 2020-as járvány hatására, valamint a járványügyi intézkedések következményeként sem a megye, sem Szováta férőhelyszáma nem csökkent, sőt: megyei szinten 4,4%-os, Szovátán, pedig 12,8%-os növekedés mutatkozott. A belföldi turizmus megélénkülése a Covid-19 járvány hullámai között, továbbá a járványhoz való alkalmazkodás bővülő lehetőségei valamelyest az utazási kedvet is újra meghozták, s a kormányzati intézkedések valószínűsíthető hatására vélhetően a vállalkozói várakozások is pozitívabb irányba fordultak, 2021-ben ugyanis Maros megye kapacitása 12 ezer férőhely fölé, Szovátáé pedig 4400 fölé emelkedett. 2022-re megtorpant a kínálati növekedés: Maros megyében ebben az évben 12 557 férőhely – ebből 4365 férőhely Szovátán – áll rendelkezésre. (Külön téma a működő szállás-kapacitás elemzése, amely az egyes egységek nyitvatartási idejét figyelembe véve hely-nap mértékegységben fejezi ki, hogy ténylegesen mennyi az eladható vendégéjszakák száma.). Az alábbi ábrákon előbb Maros megye TOP3 településének adatait, majd a 100 és 500 férőhely közötti települések éves adatait mutatjuk be a járvány előtti 2019-es referenciaévben, illetve a 2022-es évben (amint már volt szó róla; az utóbbi év adatai a jelenleg hozzáférhető legfrissebb adatok). Összességében kijelenthető, hogy a megyei kapacitás 16,3%-kal nagyobb, mint 2019-ben, de Marosvásárhely nem érte el a korábbi szintet: a „hiány” -3,6%-os. Szováta viszont 32%-kal nagyobb kapacitással van jelen a Covid utáni piacon: a megye szálláshelykínálatát összességében 34,8%-kal dominálja, a vendégéjszakák összevetésénél pedig még ennél is nagyobb – 45,7%-os – a fölénye. Ez nyilván a hosszabb tartózkodási idővel és a relatíve jobb kapacitáskihasználtsággal is összefügg.

Maroszentgyörgy üdülőhely-kínálata – 213 férőhely – nem sokat esett vissza a 2019. évi 232 férőhelyhez képest, részesedése viszont 2,1%-ról 1,7%-ra csökkent, a település pedig a 2019. évi 6. helyről lecsúszott a 8. helyre. Déda helyi érdekű üdülőhely, 10 férőhellyel 2019-ben és 2020-ban még csak a 40., illetve a 39. helyen volt a megyei rangsorban; 2021-re 56 férőhellyel 0,5%-os részesedést szerzett és a 22. pozícióba került, 2022-ben 86 férőhellyel – ez 0,7%-os részesedést jelent – már a 16. helyre kapaszkodott fel. Mindezzel együtt Déda még nem került fel a 100 férőhelyes települések listájára, és jócskán vannak előtte még kisvárosi, városperemi vagy faluturisztikai jellegű kínálatú települések.

4. ábra. Maros megye települései turisztikai szálláshelyeinek férőhelyszáma
(Forrás: saját szerkesztés az OSI Tempo Online adatbázisa alapján)

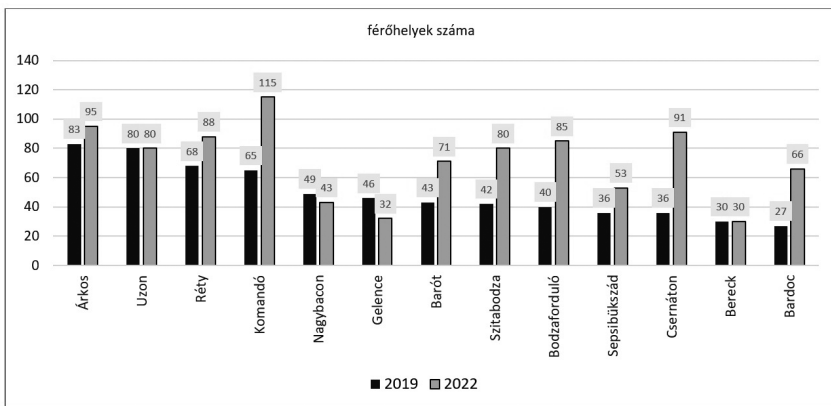
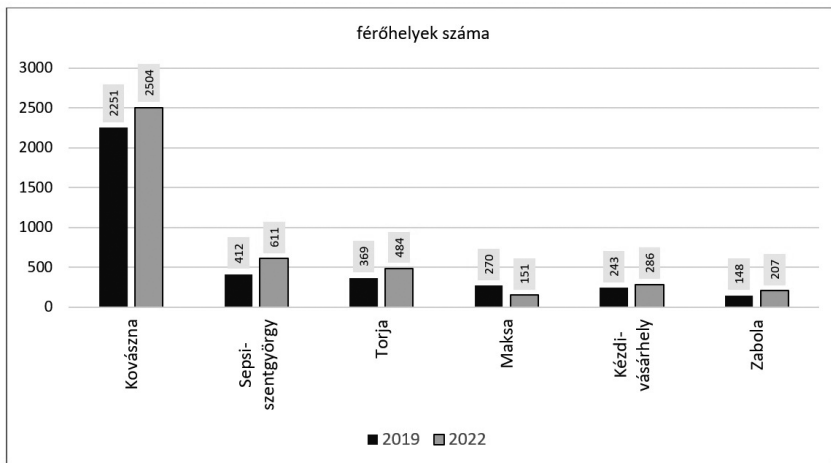
5. ábra. Hargita megye települései turisztikai szálláshelyeinek férőhelyszáma

(Forrás: saját szerkesztés az OSI Tempo Online adatbázisa alapján)

Hargita megye férőhelyszám szerinti listavezetői a két legjelentősebb üdülőhely, Tusnádfürdő és Parajd, bár az utóbbi még csak helyi érdekű. Tusnádfürdő 1220 férőhellyel a megye 2019. évi 9252 férőhelyes kínálatából 13,2%-kal részesedett. 2022-ig a férőhelyek száma 1272-re nőtt, de a megye 9422 férőhelyre gyarapodott kínálatából 13,5%-kal Parajd után a 2. helyre került. Parajd 2019-ben 1018 férőhellyel (11%-kal) még csak a 4. helyen volt, 2020-ra azonban már a 2. lett 1098 férőhellyel (12,1%-kal). 2021-ben – 1311 férőhellyel 13,3%-ot szerezve – megelőzte Tusnádfürdőt, 2022-re pedig ennél kevesebb (1283) férőhelyével is listavezető lett a maga 13,6%-ával.

Az országos érdekű Borszéket több település is megelőzi: a megyeszékhely Csíkszereda (Hargitafürdő helyi érdekű üdülőhellyel), Gyergyószentmiklós (Gyilkostó helyi érdekű üdülőhellyel), 2021–2022-ben pedig a helyi érdekű üdülőhely státust szerző és az 5. helyre felzárkózó Zetelaka is az előbbieik közé került. Borszék tehát az 5. helyről indult 680 férőhellyel, vagyis 7,3%-kal, de 2020 óta a férőhelyek száma előbb 634-re, aztán 605-re, végül 582-re csökkent, így a 2022-es rangsorban a 6. helyen végzett, 6,2%-kal. Ezzel szemben Zetelaka 554-ről, 5,5%-kal indult a 8. helyről; előbb 625, aztán 770, végül 762 férőhellyel, 8,1%-os részesedést szerezve 2022-re az 5. helyre került. 2019-ben Gyergyószentmiklós (1207 férőhely, 13%) még megelőzte Csíkszeredát (1020 férőhely, 11%), 2020–2022 között viszont Csíkszereda lett a 3. a rangsorban, bár 10,5%-ról 10,1%-ra esett vissza a részesedése, és a 2021. évi 1062 férőhelyéből 2022-re 954 férőhely maradt nyilvántartásban. Gyergyószentmiklós 2021-ben 974-re növelte a kapacitásait, majd visszaesett 905-re (részesedése a korábbi 13%-ról 9,6%-ra csökkent).

Székelyudvarhely 4,8–5,6%-os részesedéssel a 7. helyen volt végig, mögötte Szentegyháza (510 vendéghelyről 372-re) csökkenő kínálata ellenére csak a 9. helyre csúszott vissza, míg Korond – 2022-es helyi érdekű üdülőhely státusz-szerzés indokoltságát is igazolva – 254-ről 386-ra növelte a férőhelyei számát, 4,1%-os részesedést szerezve. A helyi érdekű üdülőhelyek közül Maroshévíz helyzete is jól alakult: 299-ről 349-re növelve kapacitásait, és 3,7%-ával megszerezte a 10. helyet. Vasláb község kapacitása Marosfő helyi érdekű üdülőhellyel szinte a felére csökkent, hisz 291-ből mindössze 150 férőhelye maradt, így a 10. helyről (3%) a 12. helyre (1,6%) került. Farkaslaka faluturisztikai

6. ábra. Kovászna megye települései turisztikai szálláshelyeinek férőhelyszáma
(Forrás: saját szerkesztés az OSI Tempo Online adatbázisa alapján)

település – annak ellenére, hogy 2022-ben üdülőhelyi státust szerzett – kapacitását 128-ról csak 135-re növelte, ami a 15. hely megszerzéséhez volt elég (1,4%). Gyergyócsomafalva szintén megkapta az üdülőhelyi státust, de a 2019. évi 87 férőhely helyett 2022-ben csak 54 férőhellyel szerepel a nyilvántartásban, a megyei rangsor 26. helyén, 0,6% részesedéssel. Előtte még jó néhány ígéretesebb dinamikájú és részesedésű település is hozzájárult Hargita megye teljesítményéhez.

2019-ben Kovászna megye 4445 férőhelyes szálláshelykínálatának mintegy 50,6%-át – 2251 férőhelyet – még Kovászna városa biztosította. Ez a szálláshelyszám 2020-ban 2359-re, 2021-ben pedig 2522-re növekedett, de ez már nem volt elég a részesedés megőrzéséhez, hisz a megye összkínálata előbb 4838-ra, majd 5500-ra nőtt, így a gyógyhelyi minősítésű országos érdekű üdülőváros részesedése előbb 48,8%-ra, majd 45,9%-ra csökkent.

2022-re Kovászna megőrizte vezető helyét, de már „csak” 2504 férőhelyet, azaz 45,7%-ot mondhatott magáénak a megye 5485 férőhelyes kínálatából. 2019-hez képest 2022-re a megyei átlagos dinamika 23,4%-os növekedésű volt, Kovászna városé viszont csak 11,2%. Az utóbbi településnek a vendégforgalomban betöltött szerepe tehát relatív gyengülést mutat, de a regisztrált keresletből való részesedése még így is nagyobb a kínálati részesedésénél. (Külön téma lehetne a turistaérkezések számának a vendégéjszakák számával való összevetése, ebből ugyanis általában az derül ki, hogy Kovászna városban nagyobb az egy turistára jutó átlagos tartózkodási idő. Ha a vendégéjszakák számát a működőszállás-kapacitás adataival vetnénk össze, akkor a kapacitáskihasználtsági mutató is magasabb értékeket mutatna.)²⁹

Sepsiszentgyörgy a hozzá tartozó (egyelőre üdülőhelystátus nélküli) Sugásfürdővel a megye 2. helyezettje a férőhelyszámot tekintve. A vizsgált időszakban ez a szám 412-ről 611-re bővült, a város részesedése pedig 9,3%-ról 11,1%-ra nőtt. Torja Bálványosfürdővel a férőhelyek számát tekintve Sepsiszentgyörgy mögé került, a 3. helyre, és ezt tartotta is 2019–2022 között, eközben azonban 369-ről 484-re növelve férőhelyei számát, így részesedése 8,3%-ról 8,8%-ra nőtt. Kézdivásárhely

29 Ld. Horváth 2013.

a 2019. évi 5. helyről (243 férőhely, 2,5%-os részesedés) 2022-re 286 férőhelyre növelte a kapacitását, és ezáltal a 4. helyre került, de kisebb, 5,2%-os részesedéssel (növekedési üteme 2022-ben 17,7%-kal – a 2019. évihez képest – a megyei átlag alatt maradt). 2019-ben Uzon Bikfalvával 80 férőhellyel még a 8. helyen volt (1,8%-os részesedés), 2022-re az itt elérhető 80 férőhely már csak a 12. helyezésre (1,5%-os részesedés) volt elegendő. Zágonbárkányból 2019-ben és 2020-ban még nem jelentettek szálláshelyet, viszont a település 2021-ben 32 férőhellyel a 21. helyen, 2022-ben 42 férőhellyel már a 19. helyen szerepelt a megyei rangsorban.

Ha szigorúan vesszük a 2008. évi 852-es kormányhatározat előírásait (főként az 1-es melléklet 13. pontját)³⁰, akkor a három székelyföldi megye újonnan helyi érdekű üdülőhelyé minősített települései közül – legalábbis az Országos Statisztikai Intézet adatai alapján – Déda, Gyergyócsomafalva, Uzon és Zágonbárkány nem teljesítik a 100 férőhelyes minimumot. A 2023 nyarán újjászervezett Gazdasági, Vállalkozási és Turisztikai Minisztériumnak a minősített szállásadó egységekre vonatkozó, 2023. szeptember 22-én frissített nyilvántartása alapján viszont a következő kép rajzolódik ki: Zágonbárkányt leszámítva mindegyik üdülőhely hozza a minimum 100 férőhelyes kritériumot. Az már más kérdés, hogy ezeknek minimum egyharmada valóban eleget tesz-e mindazoknak a követelményeknek, amelyek a legalább háromcsillagos minősítéshez szükségesek.

2. táblázat. A székelyföldi megyék gyógyhelyein és üdülőhelyein nyilvántartott minősített egységek szoba- és férőhelyszáma

<i>Települések</i>	<i>Fogadóegységek száma</i>	<i>Szobák száma</i>	<i>Férőhelyek száma</i>
<i>Országos érdekű üdülőhelyek</i>			
Szováta	155	2086	4556
Tusnádfürdő	43	755	1612
Borszék	34	356	795
Kovászna	34	1426	2918

30 Eszerint az országos érdekű üdülőhelyen minimum 500, a helyi érdekű üdülőhelyen minimum 100 férőhelynek kellene lennie, és ezek minimum 30%-ának 3 csillag fölötti minősítéssel kellene rendelkeznie.

<i>Települések</i>	<i>Fogadóegységek száma</i>	<i>Szobák száma</i>	<i>Férőhelyek száma</i>
Helyi érdekű üdülőhelyek			
<i>Maros megye</i>			
Marosszentgyörgy	6	85	177
Déda	12	44	112
<i>Hargita megye</i>			
Parajd	113	710	1701
Gyergyószentmiklós Gyilkostóval	52	682	1502
Csikszereda Hargitafürdővel	47	550	1160
Zetelaka	58	384	942
Maroshévíz Bánffyfürdővel	50	265	633
Szentegyháza Homoródfürdővel	22	250	584
Korond	24	212	485
Farkaslaka	19	146	340
Gyergyócsomafalva	12	88	259
Marosfő/Vaslab	18	98	210
<i>Kovászna megye</i>			
Torja Bálványosfürdővel	15	242	526
Kézdivásárhely	14	122	266
Uzon	10	57	129
Zágonbárkány	7	37	90

Forrás: saját szerkesztés a GVTM engedélyezett szállásadó egységek listája alapján (2023. szept. 22.)

Azt is le kell szögeznünk, hogy a listázottak mellett több olyan székelyföldi település van még, amelyek adottságai alapján³¹ méltán kerülhetnének rá az eddig 147 tételből álló, minősített helyi érdekű üdülőhely-listára. E helyszínek népszerűsítésére jött létre a *Transylvania Balneo Klaszter* által létrehozott *BalneoMap* nevű digitális platform, amelynek segítségével az ásványvizek és egyéb gyógytényezők lelőhelyeit érheti el az esetleges érdeklődő.³²

31 Jánosi et al.: i. m.; Zsigmond: i. m.

32 <http://www.balneomap.ro/hu> (Utolsó letöltés: 2023. szeptember 26.)

ÖSSZEFOGLALÁS

A székelyföldi megyék turizmusában az üdülőhelyeknek – és ezek között is a gyógyhely minősítéssel rendelkező településeknek – igen nagy jelentőségük volt, és ez – figyelembe véve az európai országok népességi és népegészségügyi mutatóinak alakulását – remélhetőleg a jövőben még inkább így lesz. Európa nem csupán öregszik, hanem emellett az időskorúak körében egyre nő azok száma, akik egészségük megőrzésére, helyreállítására időt, energiát és pénzt is szánnak – akárcsak az aktív korú korcsoport-szegmensek tagjai, akik különféle civilizációs betegségektől szenvednek vagy az életmódjukból fakadó egészségkockázatokkal küzdenek. Az egészségturizmus – és annak részeként a gyógyturizmus – nemzetgazdasági szempontból eleve is a legfontosabb turisztikai termékcsoporthoz tartozik, hiszen az abban résztvevők hosszabb átlagos tartózkodási idővel jelennek meg a gyógyhelyi szolgáltatásokat nyújtó településeken. A gyógyturizmusra általában érvényes, hogy az elő-, utó- és holt szezonban nyújtható beltéri vagy akár kültéri szolgáltatásokkal hozzájárulhat az üdülturizmusban gondot okozó szezonális tompításához, a szezonok kinyújtásához (a kulturális turizmussal együtt, de akár attól függetlenül is).³³ Kétségtelen, hogy a nagy szakmai hozzáadott értéket hordozó szakorvosi szolgáltatások megteremtése, a szakmai befektetők bevonása nagy kihívást jelenthet az egyes önkormányzatoknak. Ugyanakkor azonban azt is érdemes számításba vennünk, hogy a különféle kezelések utáni szabadidőben a gyógyhelyek és üdülőhelyek vendégköre számos kulturális, sport és szabadidős szolgáltatást tehet piac- és versenyképesé, ezáltal is hozzájárulva a munkahelyteremtéshez, jövedelemtermeléshez, valamint a beszállítói értékláncoknak a helyi mezőgazdasági és élelmiszeripari szereplők bevonásával történő kiépítéséhez.³⁴

Románia Hivatalos Közlönyében 2023. augusztus 17-én jelent meg a gazdasági, vállalkozásügyi és turisztikai miniszter 181/02. 08. 2023-as

33 Marton Gergely – Hinek Mátyás – Kiss Róbert – Csapó János: Measuring seasonality at the major spa towns of Hungary. *Hungarian Geographical Bulletin*, 2019. No. 4. 391–403. p.

34 Strack Flórián: Minősített gyógyhellyel rendelkező, öteznél kisebb lélekszámú települések egészségturizmusának lokális hatásai. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 2021. 3. sz. 59–75. p.

rendelete a gyógyfürdőhelyek és klimatikus gyógyfürdőhelyek modernizálását és fejlesztését célzó gazdasági szereplők *de minimis* támogatási sémájának jóváhagyásáról. A rendelet melléklete szabályozza azokat az intézkedéseket és költségtípusokat, amelyek pénzügyi támogatására 200 ezer eurós támogatható költségű projektekkel lehet pályázni (50%-os támogatási intenzitással). Sikeres pályázás esetén a 2023. december 31. előtt aláírt szerződések alapján történő kifizetéseknek 2026 december 31-éig kell lezárulniuk.³⁵ E pályázat azon stratégia egyes akcióinak a megvalósítását szolgálja, amelyet a kormány 2019-ben hagyott jóvá a balneoturizmus támogatására.³⁶ A támogatható vállalkozások körébe olyanok kerülhetnek be, amelyek a gyógyhelynek minősített településen működnek, tevékenységük pedig a turizmushoz kötődik – nem feltétlenül szálláshely-szolgáltatás vagy vendéglátás, hanem szabadidős, sport, kulturális és természetesen gyógyászati szolgáltatások révén. Így azok az önkormányzatok, amelyeknek a vonatkozó kormányhatározat alapján már sikerült a településrészeik gyógyhellyé minősítése³⁷, nemcsak az egészségügyi és a turizmusért felelős minisztériummal, hanem a vállalkozói szférával is partnerségbe kerülhetnek. Mindezek alapján elmondható, hogy jogi lépésekkel is segítik a gazdaságfejlesztés e sajátos területét, amit egészségturizmus-fejlesztésnek nevezünk.

Vélhetően több olyan támogatási lehetőség fog megnyílni a közeljövőben is, amelyek célcsoportját nemcsak a gyógyhelyek, hanem az üdülőhelyek is képezik.³⁸ Ezzel is magyarázható, hogy folyamatosan nő országos szinten az üdülőhelystátust megszerző vagy megszerezni

35 Ordin MEAT 181/2023 pentru aprobarea Schemei de ajutor de minimis pentru operatorii economici în vederea modernizării și dezvoltării stațiunilor balneare și balneoclimatice.

<https://turism.gov.ro/web/wp-content/uploads/2023/09/Monitorul-Oficial-Part-ea-I-nr.-746-6-31.pdf> (Utolsó letöltés: 2023. október 17.)

36 HG 571/2019 privind aprobarea Strategiei pentru dezvoltarea turismului balnear. (kormányhatározat a gyógyturisztikai stratégia elfogadásáról).

<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/217344> (Utolsó letöltés: 2023. október 17.)

37 HG 1106/2011.

38 A kézirat lezárása idején közvita tárgyát képezi a Közép régió 2021–2027-es operatív programja keretében meghirdetés előtt álló Pályázati kézikönyv, amely önkormányzatok, azok társulásai, valamint nem kormányzati szervezetek számára 100 ezer és 2,2 millió euró közötti támogatható költségű projektek finanszírozását teszi majd lehetővé. A kiírás száma és címe: 7.1.2. A természeti örökség és a fürdőgyógyászati erőforrások turisztikai célú hasznosítás és védelme.

<https://www.regiocentru.ro/7-1-2-protejarea-si-valorificarea-patrimoniului-natura-l-si-resur-selor-balneare/> (Utolsó letöltés: 2023. október 17.)

próbáló települések köre. A megyei tanácsok és általuk is támogatott/fenntartott turisztikai szakmai egyesületek – akkor is, ha még nem szerezték meg a turisztikai desztináció-menedzsment státust – szakmai tanácsadással, koordinációval segíthetik a megyék területén lévő települési önkormányzatokat és az egészségturizmus területén tevékenykedő vállalkozókat.

E tanulmány két fontos mutató – a vendégéjszákák és a férőhelyek száma – alapján próbál valamiféle képet nyújtani a három kelet-erdélyi megye üdülőhelynek vagy gyógyhelynek minősített településeiről és ezek szerepéről, egy olyan szakpolitikai kontextusba ágyazva a kérdést, amelyet csak a hivatkozott szakirodalom és az egyéb forrásokként felsorolt romániai jogszabályok ismeretében érthetünk meg alaposabban. Mindezeknek az Országos Helyreállítási és Reziliencia-építési Terv végrehajtása során megvalósítandó turizmuspolitikai intézményi reform, a turisztikai desztináció-menedzsment szervezetrendszerének folyamatban levő kiépítése ad különleges aktualitást.

